

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2017. október 26.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást is el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található négyzetben az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette lévő üres négyzetbe írja az általa megállapított pontszámot.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két téma közül választhat, de csak az egyik kidolgozásáért jár pont. Ha tévedésből mindkét feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont, és azt veszi figyelembe.

Ha bármely feladat értékelésénél a témataartás-kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra nem adható pont.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciálás érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Előfordulhat, hogy a fél pontok megítélése miatt a vizsgázó összpontszáma nem lesz egész szám. Ebben az esetben kerekíteni kell. A kerekítést nem feladatonként, hanem a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő tanár a javítás, értékelés után kitölti a vizsgázó összpontszámát tartalmazó táblázatot.

I. rész

Társadalomismeret és jelenismeret

1. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	A) A társadalmi elit és jellemző ismertetőjegyei	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A válasz valóban az társadalmi elittel kapcsolatos ismeretekre fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó meghatározza az elit fogalmát, és jellemzi ezt a csoportot: Az elit a társadalmi hierarchia élén álló csoport. Jellemzője az erőfölény az alacsonyabb szinten álló rétegekkel szemben, amelyet az erőforrások jelentős mértékű túlbirtoklásával ér el. Hivalkodó és drága fogyasztással az elit tagjai is egyfajta mintához igazodnak, ezáltal csapdahelyzetbe kerülnek, amelyből nehezen tudnak kitörni. Az elithez tartozók megítélése koronként és időszakonként változik attól függően, hogy tagjai milyen szerepet töltenek be a társadalom életében. A mecénás szerep mellett (jótékonykodás, adakozás, civil tevékenység) életük része a nyilvános magánélet is. Életük olykor nem mentes a botrányoktól és a kihívó cselekedetektől. A vizsgázó megállapítja, hogy az elit társadalmi megítélése inkább értéksemleges. Szokás politikai, gazdasági és kulturális elitet megkülönböztetni, de a csoportokon belül nagy az átjárás. Az elit kiterjedt kapcsolati hálójával rendelkezik. Az elitbe való bekerülés a társadalom többi rétege számára egyfajta mobilitási célt is jelent. Ennek ellenére az elit meglehetősen zárt csoport.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a témakörrel. Használja a társadalmi rétegződés, státusz helyzet, státuszszimbólum, mobilitás, jövedelem, kulturális és egyéb fogyasztás, rétegeképző tényezők, jövedelmi decilisek stb. kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Kiemelhet a vizsgázó egyedi eseteket, és jellemezheti általában az elit-csoportot. Uthalhat a pozitív (pl. jótékonyossági tevékenység) és a negatív (kihívó túlfogyasztás) megközelítésekre egyaránt.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát említ.	2
Összesen		15

Szempontok, kompetenciák	B) A példaképek szerepe a szocializáció folyamatában	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz valóban a példaképek szocializációban betöltött szerepére fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A vizsgázó meghatározza a szocializáció fogalmát, és kitér annak szakaszaira is.</p> <p>A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata. Szakaszai: az egyén társadalmi lényvé válik, beépül a társadalomba, társas viszonyokkal gazdagodik, alkalmazkodik a társadalmi és kulturális jelenségrendszerhez. A szakaszok életkorhoz is köthetők: kisgyermekkor, kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor, fiatal felnőttkor, felnőttkor, középkor, öregkor.</p> <p>Ír a minták és a mintakövetés szerepéről, és arról, hogy a különböző életkorokban milyen típusú példaképek állnak az egyén előtt: szülők, testvérek, mesehősök, ismert emberek (sportolók, művészek, celebek stb.).</p> <p>Szól a példakép követésének pozitív és negatív oldalairól egyaránt. Állításait példákkal igazolja.</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a szocializáció folyamatáról. Használja a szocializáció, mintaképzés, utánpótlás, referenciaszemélyek, vonatkozási csoport, család, médiavilág, szocializációs szakaszok stb. kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A vizsgázó írhat saját tapasztalatairól, de megközelítheti a kérdést a nyitott és zárt társadalom jellemzői felől.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát említ.	2
Összesen		15

2. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	Energiahatékonyság – Otthon Melege Program	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataartás	A vizsgázó valóban a pályázati programokról és ezen keresztül a környezettudatosságról és az energiatakarékoságról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó bemutatja az alapproblémát: ha az emberiség nem csökkenti hatékonyan az energiafelhasználást, az a bolygó készleteinek a kimerüléséhez vezet. Megmutatja, hogy ezeken a pályázatokon keresztül az állam és az egyén együtt vállal részt a környezetet jobban kímélő gyakorlat kialakításában. Ezzel jelezve azt, hogy minden szereplőnek egyszerre kell tennie azért, hogy a környezet káros terhelése csökkenjen, illetve a bolygó továbbra is élhető maradjon. Kitér arra, hogy milyen technológiai megoldásokkal csökkenthető az energiafelhasználás. A fő irányok: a hőenergia házon belül tartása, például utólagos hőszigeteléssel, a nyílászárók cseréjével, az energiahatékonyabb fűtéstechológiák telepítésével, a megújuló energiaforrások használatával (napelemek, napkollektorok). Megfogalmazza, hogy a környezet megóvása minden ember közös ügye. Az állam az osztársadalmi érdekeket képviseli, és tevékenysége kevésbé hatékony az állampolgár közreműködése nélkül. Ezért szükséges a környezet közös megóvása.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a környezettudatos gondolkodás témakörében. Használja a környezettudatosság, a pályázati lehetőség, az önrész, az egyéni és a közösségi felelősség, az energiahatékonyság, környezetterhelés, megtakarítás, ökoteknológia, ökológiai lábnyom stb. kifejezéseket.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Szól a felelősség megosztásáról, illetve a szóba jöhető korszerűsítésekről.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
	Összesen	10

3. Rövid esszé

Szemponatok, kompetenciák	Belföldi turizmus	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, tématarítás	A vizsgázó válaszában a belföldi turizmusról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó feltárja a belföldi turizmus élénkülése és az átlagos életszínvonal emelkedése közötti összefüggéseket. Megfogalmazza, hogy az emberi szükségletek hierarchiájában az utazás, a kikapcsolódás az egyéb szükségletek kielégítését követi. Ha az emberek az utazásra áldoznak, akkor vélhetően a primerebb igényeik már kielégültek. Utal arra, hogy a turizmus élénkülése ösztönzően hat más gazdasági területek fejlődésére: országjárás, kultúra, sport, vendéglátás. A bővülő fogyasztás növeli a termékek/ szolgáltatások iránti keresletet, ami a foglalkoztatás növekedésével jár, ez pedig a közterhek által nagyobb állami bevételt jelent. Utal arra, hogy a jövedelmi helyzet alakulásán túl a béren kívüli juttatások (cafetéria) is szerepet játszanak a turizmus fejlődésében. Kitér arra is, hogy a kipihent, feltöltődött munkavállaló stabilabb teljesítményt képes nyújtani. Mindez összefügg az úgynevezett társadalmi közérzettel.	2
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázónak megfelelő tárgyi tudása van a tárgyalt témában. Használja például a turizmus, a gazdaságélénkítés, a belső fogyasztás, a fogyasztási szerkezet, a vendégéjszaka, a szálláshely-értékesítés, az idegenforgalom, a húzó ágazat, a rekreáció, a testi-lelki egészség kifejezéseket.	2
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		7

4. Fogalom megnevezése**5 pont**

- a) szociálpolitika
- b) emancipáció
- c) korfa
- d) általános forgalmi adó (áfa)
- e) ártatlanság vélelme

Minden, tartalmában helyes válasz elfogadható. Válaszelemenként 1 pont.

5. Adatok értelmezése**6 pont**

a) 65,77, azaz 66%

0,5 pont

b) 1,63-szorosára

0,5 pont

Az 1,6 is elfogadható.

c) Tendenciák:

A házasságkötések száma a kisebb fellendülés ellenére jellemzően csökken.

0,5 pont

A válások száma kezdetben növekedett, az ezredforduló után azonban stagnált, majd lassú csökkenés következett be.

0,5 pont

A pont csak a trendek irányának helyes megnevezésére adható.

d) Kiváltó okok

4 pont

A házasságkötések csökkenése:

- A házasulandók életkorának kitolódása.
- A független élet iránti igény növekedése.
- A házasodni nem kívánók negatív társadalmi megítélésének csökkenése.
- Az alternatív együttélési formák elterjedése.
- A vallásos értékrend csökkenése.

Válaszelemenként 1 pont, maximum 2 pont.

A válások növekedése:

- A társadalmi megbélyegzés oldódása.
- A válási eljárás egyszerűsödése.
- A független élet iránti igény növekedése.
- Félelem az élethosszig tartó elköteleződéstől.

*Válaszelemenként 1 pont, maximum 2 pont.**Minden más, tartalmában helyes válasz elfogadható.***6. Keresztrejtvény****4 pont**

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1.		S								
2.		Z								
3.		A		Ü				M		
4.		V		L				A		
5.		A		É				N		
6.		Z		S				D		
7.	H	Á	Z	S	Z	A	B	Á	L	Y
8.		S		Z				T		
9.				A				U		
10.				K				M		

Minden helyesen kitöltött elem 1 pont.

7. Kiválasztás**4 pont**

1. D
2. C
3. B
4. A

Figyelem! A feladatban négy intézmény meghatározása található. Az öt név közül az egyiket (az Európai Unió Bírósága) nem kell besorolni.

Minden helyes válasz 1 pont.

8. Érvelés**4 pont**

Lehetséges érvek az állítás mellett:

- Az iskolában tanult ismeretek legalább egy része segíti a tájékozódást a világban.
- Az iskolában elsajátított képességek (írás, olvasás, számolás) közvetlenül szükségesek az életben való boldoguláshoz.
- Az iskola a szocializáció része, segíti a társas viszonyokba való beilleszkedést.
- A pontosság, a szorgalom, az odafigyelés stb. elsajátítása a nagybetűs életben is szükséges.
- Az iskola belső hierarchiája leképezi a társadalom alá-fölé rendeltségi viszonyait.

Válaszelemenként 1 pont, maximum 2 pont.

Lehetséges érvek az állítással szemben:

- Az iskolában tanult ismeretek túlnyomó részének nincs semmilyen gyakorlati relevanciája.
- Az iskola kiöli a gyerekekből a kreativitást, ezzel nagymértékben csökkenti a társadalmi alkalmazkodás képességét.
- Az iskolai hierarchiába való betagolódás megfosztja az egyént attól, hogy később a saját érdekében kezdeményezően tudjon fellépni.
- Az iskola annyira túlterheli a tanulókat, hogy emiatt nincs idejük más, esetleg a jövőjük szempontjából hasznosabb elfoglaltságok végzésére.

Válaszelemenként 1 pont, maximum 2 pont.

Minden más, tartalmában helyes állítás is elfogadható.

II. rész

Gazdasági és pénzügyi ismeretek

1. Fogalmak

5 pont

- a) Megtakarítás: a fogyasztásra el nem költött jövedelem.
- b) Állami költségvetés: az állam bevételeinek és kiadásainak mérlegszerű szembeállítása.
- c) Adó: közvetlen ellenszolgáltatás nélküli jövedelemátengedés, amelyet az állam kényszer útján hajt be.
- d) NDP: a nemzetgazdaságban egy év alatt megtermelt nettó jövedelem.
- e) Infláció: az árszínvonal folyamatos emelkedése.

Minden más, tartalmában helyes állítás is elfogadható.

Minden helyes válasz 1 pont.

2. Esszé

Szempontok, kompetenciák	A pénz funkciói	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma- központúság	A vizsgázó valóban a pénz funkcióira fókuszál.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	<p>A vizsgázó leírja a pénz fogalmát. A pénz az a jószág, amely – mivel általánosan elfogadják – azonnal felhasználható bármely termék, szolgáltatás megvásárlására és fizetési kötelezettség teljesítésére.</p> <p>A pénznek számos funkciója van.</p> <p>A legalapvetőbb közöttük a <u>csereszköz</u> funkció. Ebben a pénz mint a mindenki/sokak által elfogadott csereszköz az áruk, szolgáltatások közvetlen cseréjét teszi lehetővé, így a vevő és az eladó közötti láncolat lerövidítésére szolgál.</p> <p><u>Fizetési eszköz</u> funkciója esetén a pénz a hitelnyújtás és visszafizetés elfogadott eszköze.</p> <p><u>Értékmegőrző (felhalmozási)</u> funkciójában a pénz vásárlóértéke az idő függvényében konstans, azaz pontosan annyi áru szerezhető be érte később, mint a pénz kézhezvételekor. Az értékmegőrző funkció feltétele a pénz értékállósága.</p> <p>Minden árunak, szolgáltatásnak, követelésnek, kötelezettségnek van pénzben kifejezhető értéke, így megállapítható azok egymáshoz viszonyított értékaránya.</p> <p>Ez a pénz <u>elszámolási</u> funkciója.</p> <p>A <u>nemzetközi pénz</u> szerepe az, hogy nemzetközi forgalomban mindenki/sokak által elfogadott, így lehetővé teszi a nemzetközi áruforgalmat és elszámolást (= világpénz).</p>	6

	A felsorolt funkciókat más helyen vagy más időszakokban a pénzen kívül más is betöltheti, amelyeket kvázi pénzeknek (helyettesítő funkciót betöltő pénzközeli aktíváknak) nevezünk.	
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz.	1
Összesen		10
Összesen/2		5

3. Igaz-hamis**5 pont**

- a) I
- b) H
- c) H
- d) H
- e) I

Minden helyes válasz 1 pont.

4. Ábraelemzés**5 pont**

A)

- a)
- 1986

1 pont

Indoklás:

1986-ban kúszó inflációról, míg a többi évben vágtató inflációról beszélhetünk.

1 pont

B)

- a)
- 1994

1 pont

Indoklás:

1994-ben vágtató inflációról, míg a többi évben kúszó inflációról beszélhetünk.

1 pont

C)

- b)
- 1986 és 1990 között az infláció felgyorsult, kúszó inflációból vágtató inflációvá alakult át.

1 pont

Minden helyes válasz 1 pont.